

พัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์

The Development of “Ra Beyb Wa Thasil” Moh Lum for Public Performance.

พานูวัฒน์ เหล่าพิลัย¹ และอุรารมย์ จันทมาลา²

Panuwat Laophilai¹ and Ourarom Chantamala²

¹นิสิต ปริญญาโท หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master Student of Fine and Applied Arts Program in Performing Arts Mahasarakham University

²Lecturer from the Fine and Applied Arts Program in Performing Arts Mahasarakham University

Corresponding Author Email: Panutik090518@gmail.com

Received: 15 September 2021

Revised: 9 November 2021

Accepted: 14 November 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์ และ 2. เพื่อศึกษาพัฒนาการรูปแบบการแสดงหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 5 คน กลุ่มประชาชนทั่วไปจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์ เป็นคณะหมอลำที่ก่อตั้งเป็นช่วงแรก ๆ ของตำบลสารภี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นเวลาเกือบ 50 ปี ได้ยึดแนวการแสดงของหมอลำเรื่องต่อกลอนมาโดยตลอด ต่อมาได้นำเอาการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งเข้ามาประยุกต์ โดยให้มีการออกแขกเหมือนการแสดงลิเก มีการเครื่องต้นประกอบการร้องเพลง และ 2) การพัฒนารูปแบบการแสดงตามกระแสนิยม โดยนำเอาศิลปะการแสดงสีภาคของไทยเข้ามาอยู่ในการแสดงเปิดรายการเพิ่มจำนวน นักร้อง แดนเซอร์ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การเพิ่มเวทีขนาดใหญ่ ระบบไฟ แสง สี เสียง ที่มีคุณภาพสูง ทำให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนาน ประทับใจในการแสดง ในรูปแบบที่เรียกว่าการแสดงคอนเสิร์ต หมอลำ และได้รับความสนใจจากผู้ชมเป็นจำนวนมากจากการแสดงรูปแบบใหม่ในการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์สามารถนำไปพัฒนาการรูปแบบหมอลำในรูปแบบทำรำได้

คำสำคัญ: พัฒนาการ, รูปแบบ, การแสดงคอนเสิร์ตหมอลำ

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the history and style of concert performances of the Mor Lam Rabiab Watin and 2. to study the development of the concert style of the Mor Lam Rabiab Watin Qualitative research methods were used by collecting data from documents and field data from a sample consisting of Knowledge group of 3 peopleThe group of practitioners consisted of 5 people, a group of 10 people in general. The instruments used in this research consisted of a survey, an observation form, an interview form, and the results were presented by descriptive method. The results of the research revealed that 1) the Mo Lam Rabiab Watin was the first Mo Lam group that was founded of Sarathi Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province It's been almost 50 years and has always adhered to Mor Lam's acting style of story to Klon. Later, the performance of the “Luk Thung” band was applied by having a guest appearance like a Likay

show. There is a tail of a dancer accompanying the singing and 2) has developed a show style according to the popular trend by bringing the performing arts of the four regions of Thailand into the opening show has increased the number of singers, dancers, costume designs Adding a large stage, high quality lighting, lighting, and sound systems bring the audience a lot of fun. Impressed with the performance in a style called Mo Lam concert and received a lot of attention from the audience from the new performance in the Mo Lam Rabiab Watin that can lead to the development of the Mo Lam style in dance style as well.

Keywords: Development, Style, Concert Performances of Mor Lam

บทนำ

หมอลำเป็นรูปแบบวัฒนธรรมทางภาคอีสานของประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้หลายอย่างตามลักษณะทำนองของการลำ เช่น ลำเต้ย ลำกลอน ลำเรื่องต่อกลอนลำเพลิน ลำซิ่ง คำว่า “หมอลำ” มาจากคำ 2 คำ มารวมกัน ได้แก่ “หมอ” หมายถึง ผู้มีความชำนาญ และ “ลำ” หมายถึง การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนองอันไพเราะ หมอลำแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ หมอลำพื้น หมอลำผีฟ้า หมอลำกลอน หมอลำหมู่และหมอลำเพลิน (กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์, 2552, น.3)

หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2507 มีหมอลำเพียง 10 คน มีรายได้ จากการแสดงประมาณคนละ 100 บาท ต่อมาในปี พ.ศ.2507 หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ได้เข้า ร่วมการประกวดหมอลำของกรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดขอนแก่น ได้รับรางวัลชนะเลิศและได้รับโล่ จากห้างขายยาอังกฤษตราจ และในปี พ.ศ. 2507 ในงาน 5 ธันวาคมหาราช ได้รับรางวัลชนะเลิศน้ำพานรองของนายพรม สุตรสุนทร ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น และรางวัลอื่น ๆ อีกมากมาย ในยุคนั้นมี รูปแบบการแสดงเป็นเพียงแค่ การลำเรื่องต่อกลอน ต่อมาเริ่มนำวิธีการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งเข้า มาผสมผสานกับการแสดงพื้นบ้านโดยให้มีแดนเซอร์เต้น ประกอบเพลงให้หมอลำผู้หญิงมาเต้นครั้งละ 6 คน นำเครื่องดนตรีเข้ามาประยุกต์ เช่น พิณ แคน ออร์แกน กลองชุด กีตาร์ เบส เป็นต้น ในรูปแบบการแสดงเริ่มมีผู้แสดงมากขึ้น และนายระเบียบ พลกล้า ได้เปิดรับนักแสดง ทำให้มีผู้มาสมัครเป็นหมอลำนักดนตรีแดนเซอร์ และมีการแสดงเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ก่อนทำ การแสดงจะมีการไหว้ครู หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์มีความมุ่งมั่นและศรัทธาในการแสดงหมอลำ ได้มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการแสดงทำให้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของผู้ชม ทำให้หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์มีชื่อเสียงสร้างรายได้ส่งผลให้ฐานะดีขึ้น จึงได้ขยายวงให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกในวงประมาณ 400 คน (ภักดี พลกล้า, 2562, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ถือเป็นหมอลำแนวหน้าของภาคอีสาน ได้ปรับปรุงการแสดงให้เข้ากับสมัยมากขึ้นมีการปรับเปลี่ยน พัฒนาการแสดง มีการนำเพลงลูกทุ่งและสตริงที่กำลังโด่งดังเข้ามาผสมผสานกับการแสดงแบบดั้งเดิม รวมไปถึงการโชว์ในรูปแบบของละครเพลงซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในวงการหมอลำ อีกทั้งมีการออกแบบการ แต่งกายของนักแสดงและแดนเซอร์ มีการออกแบบใหม่และมีสีสันถูกใจคนดูยิ่งขึ้น จุดเด่นของคณะ ระเบียบวาทะศิลป์อยู่ที่การแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่ยังคงเนื้อหาดั้งเดิมของคนอีสานไว้อย่างเหนียว แน่น แต่ปัจจุบันได้นำเพลงสมัยนิยมเข้ามาสอดแทรกระหว่างการแสดงเพื่อไม่ให้ผู้ชมเบื่อแต่ขณะเดียวกันยังรักษาคุณภาพการลำแบบดั้งเดิม จึงไม่ใช้การแสดงที่สนุกสนานเพียงอย่างเดียวแต่ ผู้ชมจะได้รับความบันเทิงทุกรสชาติ ทั้งสุข เศร้า รัก และโกรธ หมอลำระเบียบวาทะศิลป์ได้ปรับปรุงการแสดงให้เข้ากับกระแสนิยมมากขึ้นมีการปรับเปลี่ยน พัฒนาการแสดง มีการนำเพลงลูกทุ่งและสตริงที่กำลังโด่งดังเข้ามาผสมผสานกับการแสดง แบบดั้งเดิมรวมถึงการโชว์ในรูปแบบของละครเพลงซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในวงการหมอลำ อีกทั้งมีการออกแบบการ แต่งกายของนักแสดงและแดนเซอร์ ให้ทันสมัยและมีสีสันถูกใจคนดูยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย และเป็นแนวทางให้เกิดการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ได้อีก ทั้งยังเพิ่มความสนใจกับผู้ชมเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการรูปแบบการแสดงหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้ที่บริหารวงหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ครูผู้ฝึกซ้อมการแสดงนักแสดงในวงหมอลำ และ 2) กลุ่มผู้รู้ (key informant) คือ กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกและสำคัญเกี่ยวกับการบริหารของหมอลำ การออกแบบการแสดง การออกแบบท่าเต้น และสามารถให้ข้อมูลได้เที่ยงตรง ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้บริหารวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ จำนวน 3 คน (2) กลุ่มผู้ปฏิบัติประกอบด้วยกลุ่มผู้ออกแบบท่าเต้น จำนวน 5 คน และ (3) กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสำรวจ (Basic Survey) เป็นการสำรวจเพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ที่ทำการวิจัย และ 2) แบบสัมภาษณ์ (Interviews) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) ใช้สัมภาษณ์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย รายละเอียด ดังนี้

2.1) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างเพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ประกอบด้วย 3 ชุด แต่ละชุดมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับนักออกแบบท่าเต้น การออกแบบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย

2.2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นนำมามีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้บริหารคณะหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ นักออกแบบท่าเต้น นักแสดง ครูฝึก เจ้าหน้าที่เทคนิค เพื่อหาคำตอบการแสดงโชว์ชุดต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบในการพัฒนาการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำต่อไป

2.3) แบบสังเกต (observation) ใช้สำหรับสังเกตสภาพทั่วไปของการแสดง การฝึกซ้อม การสร้างเครื่องแต่งกาย การสร้างฉาก และอุปกรณ์เทคนิคทั่วไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านการเปิดวง นักร้อง นักเต้น เครื่องแต่งกาย เวที ฉาก แสง สี เสียง พัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์เป็น การศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากหนังสือ ตำรา บทความ สารคดี รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุ อินเทอร์เน็ต ตลอดจน การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์ และฝึกการรำเชิงปฏิบัติการ อย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ตรวจสอบข้อมูลที่สมบูรณ์ ตรงกับข้อเท็จจริงมากขึ้น และการจดบันทึก (Field Note) โดยดำเนินการบันทึกทุกครั้งและใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบ การบันทึกข้อมูลช่วยเพิ่มเติม รายละเอียด เช่น กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ เทปบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก ฯลฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเปียบวาทะศิลป์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเปียบวาทะศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า คณะหมอลำคณะระเปียบวาทะศิลป์ เป็นคณะหมอลำที่ก่อตั้งเป็นช่วงแรก ๆ ของตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่เก่าแก่อายุไม่ต่ำกว่า 50 ปี โดยมีลักษณะการสืบทอดแบบสังคมเครือญาติ ปัจจุบันคุณสุมิตรศักดิ์ พลกล้า และคุณภักดี พลกล้า (ขณะนี้ถูกเรียกขานว่า พ่อเปียบและพ่อเอื้อ) มีการพัฒนาคณะอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน มีเอกลักษณ์และจุดเด่นของคณะระเปียบวาทะศิลป์ คือ มีความพร้อมด้านการแสดงที่สมทบบาท อย่างที่เรียกกันว่า ตีบทแตก มีวงดนตรีนักร้องและหางเครื่องเป็นจำนวนมาก มีเครื่องแต่งกายที่สวยงามตระการตา ระบบแสง สี เสียงที่ทันสมัย เวที ฉาก มีขนาดกว้างใหญ่ได้มาตรฐาน มีสมาชิกในวงประมาณ 400 คน มีคิวการแสดงประมาณ 200 คิว ต่อปี ในอดีตที่ผ่านมาคอนเสิร์ตคณะหมอลำคณะระเปียบวาทะศิลป์มีรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตที่ เน้นความสนุกสนาน นักร้องต้องมีเสียงที่ไพเราะ วงดนตรีที่ใช้คือเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีสากล ประยุกต์ใช้ด้วยกัน ในช่วงของการแสดงคอนเสิร์ตบนเวทีจะมีแดนเซอร์ทั้งหญิงและชายเพียง 6 - 10 คน มีการเปลี่ยนชุดของแดนเซอร์อย่างน้อย 3 บทเพลงต่อ 1 ชุด บทเพลงที่นำมาขับร้องเป็นเพลงลูกทุ่ง การเต้นของแดนเซอร์ในอดีต ใช้ท่าเต้นสเต็ปจรัสได้ โดยในหนึ่งสเต็ปจะนับ 8 จังหวะแล้วเปลี่ยนท่า เป็นท่าที่เรียบง่าย การใช้ขามีการก้าวขิดเดินหน้า ถอยหลัง มีระบบไฟแสงสีเสียง ตามสมัยและค่านิยมของผู้ชม (ก่อน พ.ศ. 2550) มีฉากที่เรียบง่าย ใช้ผ้าม่านและวาดภาพลงบนไม้กระดานอัดระบายสีเพื่อความสวยงาม แสง - สี ใช้ไฟหลอดไส้ ที่เป็นสีขาว สีส้มใช้แผ่นพลาสติกกรองด้วยกระดาษสีเปลี่ยนสีไฟ เช่น สีฟ้า สีแดง สีเขียว เป็นต้นการใช้เสียงมีการใช้ลำโพงแบบตั้งข้างเวทีสองข้าง ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงแดนเซอร์ ส่วนมากจะเป็นเครื่องดนตรีสากล เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงทั้งการแสดงของแดนเซอร์และการแสดงหมอลำ เครื่องดนตรีทั้งหมดที่ใช้ในการบรรเลงการแสดง เพลงที่นำมาใช้ประกอบการแสดงทางคณะ

การแต่งกายในสมัยก่อน ผู้แสดงทั้ง หญิงและชาย มีการนำผ้าชิ้นที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาดัดแปลงเป็นกระโปรงที่มีลักษณะคล้ายสู่มุขาน ๆ ใหญ่ ๆ เน้นความสวยงามและความสนุกของดนตรี ดังนั้น ชุดแต่งกายและเครื่องประดับศีรษะจะออกแบบเน้นความสวยงามเป็นหลักไม่ได้ ต้องออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงการ และเน้นการใช้ผ้าที่มีสีสันฉูดฉาด สะท้อนแสง เมื่อกระทบกับไฟบนเวที มีความโดดเด่น สะดุดตา มีการปักเลื่อมร้อยลูกปัดประดับชุดการแสดงให้ดูแวววาว ศีรษะมีการประดับตกแต่งด้วยขนนกกระจอกเทศ ขนไก่ และขนนกยูง เน้นการย้อมสีให้สวยงาม มีการสวมใส่รองเท้าที่เรียกว่า รองเท้าบุหมีสัน เป็นต้น

2. การศึกษาพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเปียบวาทะศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามขอบเขตของการวิจัย พบการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่เกิดขึ้น ดังนี้

2.1 รูปแบบการแสดงนักร้องและแดนเซอร์ในอดีต เมื่อนายสุมิตรศักดิ์ พลกล้า และนายภักดี พลกล้า เข้ามาบริหารงานแทนนายระเปียบ พลกล้า ผู้เป็นบิดาที่เสียชีวิต จึงมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแสดงคอนเสิร์ตบนเวทีให้มีความอลังการมากขึ้นตามยุคสมัย ดังนี้

1) นักร้อง ในอดีตที่ผ่านมา นักร้องจะร้องเพลงเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว พอเสร็จจากช่วงคอนเสิร์ตแล้วก็จะไปแต่งตัวมาแสดงในช่วงลำเรื่องต่อกลอนต่อจนถึงสว่าง แต่ในปัจจุบัน ด้วยค่านิยมของผู้ชมเปลี่ยนไป นักร้องจะเป็นตัวหลักในการแสดงประกอบเพลงนั้น ๆ และมีจำนวนมากขึ้นโดยได้นำเอาตัวรองมาเป็นนักร้อง ด้วยน้ำเสียง รูปร่างหน้าตาบวกกับความสามารถในการร้องเพลง ทำให้ได้รับความนิยมจากแฟนเพลงเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 1 การแต่งกายของนักร้องในอดีต และการแต่งกายของนักร้องในปัจจุบัน

2) แดนเซอร์ ในอดีตการเต้นจะเรียบง่าย สบาย ๆ ไม่ซับซ้อนเน้นความสนุกสนาน เปลี่ยนท่าทางเต้นตามจังหวะเพลงโดยมีการนับท่าเต้นเป็นสเต็ป 8 ใน 1 สเต็ปมีเพียง 1 ท่าเต้น แล้วเปลี่ยนท่าตามจังหวะเพลง แต่ในปัจจุบันมีพัฒนาการการออกแบบท่าเต้น คือออกแบบท่าเต้นให้ซับซ้อนมากขึ้นแต่ยังคงนับสเต็ป 8 เหมือนเดิม ใน 1 สเต็ป 8 จะมีท่าเต้นมากกว่า 2 ท่า มีการใช้ร่างกาย ลำตัว มือ แขน ขาในการเคลื่อนไหวมากขึ้น และการออกแบบท่าเต้นจะสอดคล้องกับเนื้อร้องในบทเพลง นอกจากนี้ ยังเพิ่มการนำเอาโชว์วัฒนธรรมอีสานเข้ามาแสดงบนเวทีหมอลำทำให้มีการแสดงที่หลากหลายมากขึ้น

2.2 เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกาย ในอดีตการออกแบบชุดเสื้อผ้าเพื่อความสวยงามเป็นหลัก ไม่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อเพลง เน้นใช้ผ้าที่มีสีฉูดฉาด สะท้อนแสง เมื่อกระทบกับไฟบนเวทีแล้วมีความโดดเด่น สะดุดตา ในปัจจุบันมีการออกแบบเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่นำมาแสดง แต่ที่ยังคงเดิมคือเน้นสีผ้าที่นำมาใช้ให้มีสีสันฉูดฉาด โดดเด่น ประดับตกแต่งด้วย วัสดุที่ดูแวววาว สวยงาม เช่น เพชร คริสตัล เลื่อม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการออกแบบเครื่องแต่งกายของโชว์วัฒนธรรมอีสานที่ยึดเอาความเป็นพื้นบ้านเป็นหลักผสมผสานกับความอลังการแบบหมอลำรูปแบบของเครื่องประดับศีรษะ ในอดีตมีการประดับตกแต่งด้วยขนนกกระจงอกเทศ ขนไก่ ขนนกยูง ย้อมสีเน้นความสวยงาม แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มเติมการติดเพชรให้ความแวววาวดูอลังการสวยงามเมื่อกระทบกับไฟบนเวที รูปแบบของรองเท้าในอดีตและจะสวมใส่รองเท้าในรูปแบบที่เรียกว่า รองเท้าบูทมีสัน แต่ในปัจจุบันสวมใส่รองเท้าที่เรียกว่า รองเท้าแฟชั่นสั้นสูง

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายของนักเต้นในอดีตและเครื่องแต่งกายนักเต้นชายปัจจุบัน

2.3 เพลงและดนตรี

1) เพลง ในอดีตการเลือกเพลงจะคำนึงถึงความสนุกสนานของผู้ชมเป็นหลัก จึงเลือกใช้เพลงที่มีจังหวะคึกคัก แบบเพลงลูกทุ่งและเพลงหมอลำ บางครั้งอาจมีหลายจังหวะผสมกัน มีจังหวะใหม่ ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมของวัยรุ่น แต่ในปัจจุบันเลือกใช้เพลงที่เป็นกระแสนิยมตามยุคสมัย

2) เครื่องดนตรี ในอดีตใช้เครื่องดนตรีสากล แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนเครื่องดนตรีให้เป็นระบบไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย สามารถปรับเสียงในตัวได้ง่าย อีกทั้งโทนเสียงของเครื่องดนตรีก็สามารถปรับให้เป็นมาตรฐานหรือการตั้งค่าระบบเอาไว้เลยก็ได้ ทำให้เกิดความสะดวกสบายไม่เสียเวลาในการตั้งเสียง (เทียบเสียง) และยังมีการเพิ่มเครื่องดนตรีเพื่อความสนุกสนาน คือ ซอและระฆังราว

4 ฉาก แสง – สี เสียง

3) ฉาก ในอดีตมีการสร้างฉากเวทีที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นการใช้ผ้ามาใช้ในการตกแต่งเวทีการใช้ไฟหลากสีสันไม่เน้นถึงอารมณ์เพลง จะใช้เพื่อให้เกิดความสวยงามตื่นตื้น แต่ในปัจจุบันมีการใช้ระบบจอ LED อิเล็กทรอนิกส์ เสริมฉากให้เวทีมีความยิ่งใหญ่อลังการ สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมที่เดินเข้ามาในบริเวณงานตั้งแต่แรกเห็น การออกแบบฉากในแต่ละปีจะแฝงเรื่องราวความเชื่อของคนในคณะและคนในภาคอีสาน คือ พญานาค นอกจากนี้ ยังมีการใช้สิ่งเพิ่มเติมในฉากที่แสดงถึงการเหาะหรือลอยตัว

ภาพที่ 5 พัฒนาการรูปแบบของฉากเวทีในอดีต และฉากบนเวทีในปัจจุบัน

4) แสง – สี ในอดีตไฟที่ใช้เป็นไฟสปอร์ตไลท์หลอดไส้เพื่อความสว่างบนเวที มีการใช้ไฟสีย้อมเวทีหลอดไส้ ไฟย้อมเวทีจะเป็นสีเหลืองส้มแต่จะมีแผ่นสีต่าง ๆ เช่น สีน้ำเงิน สีเขียว สีแดง สีเหลือง ปิดหน้าหลอดไฟทำให้ไฟเปลี่ยนสีไปตามแผ่นสีที่ใช้ปิด และใช้ไฟฟอลโล เพื่อส่องให้นักร้องดูเด่นขึ้น แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนมาใช้ไฟระบบ LED ทั้งหมด ทำให้การควบคุมแสงง่ายขึ้น และให้สีที่สวยงามกว่าไฟหลอดไส้

5) เสียง ในอดีตใช้ลำโพงขยายเสียงแบบตั้ง โดยตั้งโครงเหล็กนั่งร้านเพื่อเป็นที่รองของลำโพง มีโพรซิ่งขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนลำโพงเพื่อช่วยขยายเสียง ลำโพงจะตั้งอยู่ข้างเวทีทั้งสองข้าง และมีลำโพงมอนิเตอร์วางเรียงเป็นระยะ ๆ อยู่หน้าเวทีประมาณ 4 ตัวเพื่อให้นักแสดง และนักดนตรีได้ยินเสียงร้องและเสียงเครื่องดนตรีเวลาทำการแสดง แต่ในปัจจุบัน ใช้ลำโพงขยายเสียงแบบตั้งบนนั่งร้านและเพิ่มเติมลำโพงแบบแขวนระบบซักรอก ลำโพงมอนิเตอร์วางด้านข้างเวที ข้างละ 2 ตัว มีระบบการปรับแต่งเสียงในช่วงการแสดงคอนเสิร์ต การเปิดซาวด์ประกอบการแสดง โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการควบคุม

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ พบว่า หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2507 มีหมอลำเพียง 10 คน ในยุคนั้นมีรูปแบบการแสดงเป็นเพียงแค่การลำเรื่องต่อกลอน ต่อมาเริ่มนำเอาวิธีการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งเข้ามาผสมผสานกับการแสดงพื้นบ้านโดยให้มีแดนเซอร์เต้นประกอบเพลงให้หมอลำผู้หญิงมาเต้นครั้งละ 6 คน นำเครื่องดนตรีเข้ามาประยุกต์ เช่น พิณ แคน ออร์แกน กลองชุด กีตาร์ เบส เป็นต้น ในรูปแบบการแสดงเริ่มมีผู้แสดงมากขึ้น และนายระเบียบ พลกล้า ได้เปิดรับนักแสดง ทำให้มีผู้สมัครเป็นหมอลำ นักดนตรี แคนเซอร์ เป็นจำนวนมาก และมีคิวงานการแสดงเข้ามาอย่างต่อเนื่อง หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์มีความมุ่งมั่นและศรัทธาในการแสดงหมอลำ ได้มีการปรับปรุงพัฒนาการรูปแบบการแสดงทำให้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของผู้ชม ทำให้หมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์มีชื่อเสียงสร้างรายได้ส่งผลให้ฐานะดีขึ้น จึงได้ขยายวงให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกในวงประมาณ 300 คน (ภักดี พลกล้า, 2562, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ถือเป็นหมอลำแนวหน้าของภาคอีสานด้วยงานจ้างปีละ 200 กว่างานต่อปีและได้รับการว่าจ้างเดินสายทำการแสดงในภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย หมอลำระเบียบวาทะศิลป์ได้ปรับปรุงการแสดงให้เข้ากับ

สมัยมากขึ้นมีการปรับเปลี่ยน พัฒนาการแสดง มีการนำเพลงลูกทุ่งและสตริงที่กำลังโด่งดังเข้ามาผสมผสานกับการแสดงแบบดั้งเดิม รวมไปถึงการโชว์ในรูปแบบของละครเพลงซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในวงการหมอลำ อีกทั้งมีการออกแบบการแต่งกายของนักแสดงและแดนเซอร์ มีการออกแบบใหม่และมีสีสันถูกใจคนดูยิ่งขึ้น จุดเด่นของคณะระเบียบวาทะศิลป์อยู่ที่การแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่ยังคงเนื้อหาดั้งเดิมของคนอีสานไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ปัจจุบันได้นำเพลงสมัยนิยมเข้ามาสอดแทรกระหว่างการแสดงเพื่อไม่ให้ผู้ชมเบื่อ แต่ขณะเดียวกันยังคงรักษาคุณภาพการลำแบบดั้งเดิม จึงไม่ใช่การแสดงที่สนุกสนานเพียงอย่างเดียวแต่ผู้ชมจะได้รับความบันเทิงทุกรสชาติ ทั้งสุข เศร้า รัก และโกรธ ซึ่งทุกครั้งก่อนการแสดงจะมีการศึกษาพื้นที่ก่อนว่า ชาวบ้านชอบการแสดงลักษณะไหน เพื่อเพิ่มเติมเข้าไปให้ถูกใจคนดูมากที่สุด ให้คุ้มค่าที่เขาเดินทางมาชมการแสดง

2. เพื่อศึกษาพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2559 – พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามขอบเขตของการวิจัย พบการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่เกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วงหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ต้องพัฒนารูปแบบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัย การพัฒนาควบคู่กันไปในทุกด้าน สามารถเห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการการแสดงคอนเสิร์ตหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ จากอดีตถึงช่วงปี พ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2563

รายการรูปแบบ	ช่วงพ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2563
นักร้องและแดนเซอร์	นักร้อง: ทำหน้าที่ร้องเพลงและเป็นนักแสดงหลักในการแสดงต้นประกอบเพลงนั้น ๆ แดนเซอร์: ใช้ท่าเต้นที่มีความสอดคล้องกับเนื้อเพลง
เครื่องแต่งกาย	นอกจากจะออกแบบเครื่องแต่งกายให้ดูสวยงามอลังการแล้ว ยังเน้นให้มีความสอดคล้องกับเนื้อเพลงที่นำมาแสดง และนิยมสวมใส่รองเท้าแฟชั่นสีสันสูง
เพลงและดนตรี	เพลง: ลูกทุ่งหมอลำ และเพลงลูกทุ่งอินดี้ตามสมัยนิยม และยังมีแต่งเพลงขึ้นมาใหม่ ในการโชว์วัฒนธรรม ดนตรี: ใช้เครื่องดนตรีสากลผสมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน แต่มีเครื่องดนตรีเพิ่มเติม ได้แก่ ระฆังราว และซออีสาน
ฉาก แสง - สี และเสียง	ฉาก: สร้างฉากให้เวทีมีความยิ่งใหญ่อลังการ สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมที่เดินเข้ามาในบริเวณงาน ตั้งแต่แรกเห็น การออกแบบฉากในแต่ละปีจะแฝงเรื่องราวความเชื่อของคนในคณะและคนในภาคอีสาน คือ พญานาค มีการใช้สลิ้งในฉากเหาะหรือลอยตัว แสง - สี: ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนมาใช้ไฟระบบ LED ทั้งหมด ทำให้การควบคุมแสงง่ายขึ้น และให้สีที่สวยงามกว่าไฟหลอดไส้ เสียง: ใช้ลำโพงขยายเสียงแบบตั้งบนนั่งร้านและเพิ่มเติมลำโพงแบบแขวนระบบซักรอก ลำโพงมอนิเตอร์วางด้านข้างเวที ข้างละ 2 ตัว มีระบบการปรับแต่งเสียงในช่วงการแสดงคอนเสิร์ต การเปิดซาวด์ประกอบการแสดง โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการควบคุม

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ หมอลำเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมีมาอย่างยาวนานและไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแค่มหรสพให้ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ได้ทำหน้าที่เป็นต้นแบบในการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้คนที่ไปด้วย สิ่งที่แอบแฝงอยู่ในมหรสพนั้น คือ เรื่องราวของวรรณกรรมที่สอดแทรกคติ คำสอน สื่อสารผ่านการร้อง รำ เดิน อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ต่อให้วัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา

อิทธิพลในสังคมอีสาน แต่หมอลำก็ยังทรงคุณค่าอยู่ในความนิยมอย่างไม่มีความเสื่อมถอย เป็นองค์ความรู้ด้านวิถีผสมผสานวัฒนธรรมสมัยใหม่กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นโดยการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีผ่านองค์ประกอบการแสดงให้ทันสมัย ตอบรับความนิยมของกลุ่มเป้าหมายโดยไม่ละทิ้งความเป็นท้องถิ่น คุณค่าของมหรสพนั้นก็ยังคงอยู่ รูปแบบของโชว์ในวงดนตรีลูกทุ่งที่ถูกนำมาใช้ในการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำ ทำให้เกิดการพัฒนามอลำในมิติต่าง ๆ จนกล่าวได้ว่าการปรับปรุงทางวัฒนธรรมเป็นการสร้างมาตรฐานและยกระดับมหรสพพื้นบ้านให้อยู่ในความนิยมได้อีกยาวนาน

พัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตในช่วง พ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2563 ที่มีนายสมิตรีศักดิ์ พลกล้า และนายภักดี พลกล้า เข้ามาบริหารงานแทนนายระเบียบผู้เป็นบิดาแบบเต็มตัว มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแสดงคอนเสิร์ตบนเวทีให้ยิ่งใหญ่อลังการมากขึ้นตามยุคตามสมัยและค่านิยมของผู้ชม ออกแบบเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่นำมาแสดง เปลี่ยนเครื่องดนตรีให้เป็นระบบไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยสามารถปรับเสียงได้ง่าย เลือกใช้เพลงที่มีกระแสนิยม ปรับปรุงระบบฉากครั้งใหญ่โดยใช้ระบบจอ LED ให้ดูยิ่งใหญ่อลังการเปรียบเสมือนจริงมากขึ้น แต่สิ่งที่ยังคงไว้คือเอกลักษณ์และจุดเด่นของคณะระเบียบวาทะศิลป์ที่มีความพร้อมในด้านการแสดงที่สมบถบาท จะเห็นได้ว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างชัดเจนที่เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนารูปแบบของคณะในทุกด้านโดยเน้นเรื่องรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณธรรมวัตร (2540, น.196-198) ได้ทำการศึกษาภูมิปัญญา หมอลำเอก: ของอดีตกับปัญหาของหมอลำในปัจจุบัน พบว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้หมอลำประสบความสำเร็จหมอลำมี 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านคุณภาพ ปัจจัยด้านสังคมและด้านเทคโนโลยีสื่อสารได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพ สิ่งที่ค้นพบ คือ ศิลปินหมอลำจะมีการสะสมทักษะประสบการณ์ความอดทน สนใจใฝ่รู้อย่างยาวนาน แดกฉานในสภาพวิทยาระ วิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาสนา นอกจากนี้ยังมีจิตวิญญาณของการเป็นศิลปิน มีการวาดลำ - ป้อนที่ถูกต้องตามแบบแผน มีความชัดเจนในการแสดงตามบทบาทและมีนวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ในลีลาการแสดงสามารถสร้างความประทับใจในการแสดงได้ทุกครั้ง ศิลปิน เองถึงมีภูมิปัญญาที่ประสานกันระหว่างศาสตร์และศิลป์ ความเป็นศาสตร์จะปรากฏที่เนื้อหาของ บทกลอนลำ ศิลปินจะปรากฏที่น้ำเสียงท่วงทำนองการลำและการพ้องประกอบการแสดงหากหมอลำ รุ่นหลังใฝ่รู้อุทิศตนฝึกฝนจากศิลปินเอาไว้ได้ย่อมเป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและเป็นสิ่งประกัน คุณภาพในการแสดง ปัจจัยด้านสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร ระบบโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมของคนไทยอีสานเปลี่ยนแปลงไป กระแสวัฒนธรรมประชานิยมเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบการแสดง และงานวิจัยของ Venkatraman (1987, p.109-122) ได้ศึกษาระบบการจัดการด้านธุรกิจการแสดงพบว่า ในมาตรการด้านเศรษฐกิจด้านธุรกิจการแสดง (BEP) เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องติดตามให้ทันต่อสถานการณ์ เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงถึงระบบการจัดการที่ผู้วิจัยต้องนำมาเป็นผลต่อการพัฒนาระบบการจัดการ มีการกำหนดคุณภาพด้านมาตรการในการจัดการ และการพัฒนาการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ และการใช้ ความเอาใจใส่ในการจัดการ จะทำให้มีการจัดระดับของหลอมรวม 2 มาตรการ คือ ข้อมูลจากบริษัทหลัก และข้อมูลวางแผนลำดับที่สองบริษัทจากการใช้องค์ประกอบด้านทรัพยากรภายนอกที่เกิดขึ้น

การเดินประกอบเพลง มีการออกแบบท่าเต้นที่สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่นำมาแสดง โดยมีครูฝึกเป็นผู้กำหนดท่าเต้นและรูปแบบการแสดง เปลี่ยนท่าตามจังหวะนับสเตป 8 แล้วเปลี่ยนท่า ซึ่งในสเตป 8 นั้นจะมีมากกว่า 2 ท่า และในท่อนเพลงที่มีเนื้อร้องท่าเต้นจะสอดคล้องกับเนื้อร้อง การเข้าออกเวทีของแดนเซอร์มีการเดินเข้าออกด้านข้างและตรงกลางของเวที โดยการเดินหรือเดินออกรวมถึงการเปิด - ปิดไฟ การแต่งกายและการออกแบบเครื่องแต่งกายเน้นความสวยงามเป็นหลัก การพัฒนาท่าเต้นและแดนเซอร์มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ (2542) ที่ได้ศึกษาพัฒนาการของทางเครื่องหมอลำหมู่วาดขอนแก่น พบว่า ทางเครื่องในคณะหมอลำมีพัฒนาการ ดังนี้ ในระยะแรกเริ่มจาก การออกมาพ้องคล้ายกับการออกแขกของลูกก่อนที่จะแสดงหมอลำต่อมาได้รับอิทธิพลจากวงดนตรี ลูกทุ่งในการนำเครื่องดนตรีสากลมาใช้ในการบรรเลงประกอบการขับร้องและมีทางเครื่องมาแสดง เดินประกอบ ตลอดจนปรับปรุงเวที และสีเสียงให้ทันสมัยขึ้นตามอย่างวงดนตรีลูกทุ่งกลายเป็นลูกทุ่งหมอลำ

ลำโพง อีสาน ปัจจัยด้านเทคโนโลยีในสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดข่าวสารอย่างยิ่ง เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีคุณภาพส่งผลให้หมอลำที่นำเสนอผลงานในรูปของสื่อแผ่นเสียง เทป และรายการวิทยุที่เป็น การประชาสัมพันธ์ตนและคณะ ส่งผลต่อการตัดสินใจว่าจ้างหมอลำรวมทั้งขยายตลาดผู้ซื้อผู้ว่าจ้าง นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ พรเทพ วีระพูล (2535, น.203) ที่ได้ศึกษาการแสดงทางเครื่องหมอลำหมู่ พบว่า การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ สำหรับการแสดงทางเครื่องนิยมใช้ผ้าที่มีสีฉูดฉาดและ มองดูเด่น เมื่อประกอบกับไฟขณะแสดง เช่น สีเขียวอ่อน (ชนิดสะท้อนแสง) สีฟ้า สีขาวสีเหลืองอ่อน สีแสด (ชนิดสะท้อนแสง) สีม่วง สีชมพูอ่อน (สีบานเย็น) และสีแดง ส่วนสีอื่น ๆ ก็มีบ้าง นิยมออกแบบให้ วิจิตรมีการตกแต่งลวดลายประดับประดาด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น เลื่อม ลูกปัด มุก กากเพชร เพื่อให้เกิด ความสวยงาม เครื่องประดับ มักจะเป็นหมวก หรือที่คาดศีรษะ (คล้ายที่คาดผม) ใช้ขนไก่ และหางนกยูงที่ ย้อมเป็นสีประดับเพื่อความสวยงาม ในด้านดนตรีมีการพัฒนาทั้งเครื่องดนตรีและระบบการเล่น ฉาก แสง - สี และเสียง เพื่ออรรถรสในการรับชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson (2004) ได้อธิบายเกี่ยวกับสุนทรียะในการฟังดนตรีและการสร้างผลงานทาง ดนตรีและการแสดง และองค์ประกอบของการจัดการแสดง ประกอบด้วย ดนตรี ทำนอง จังหวะลีลา เสียงร้อง เสียงประสาน และอารมณ์

หมอลำมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความอยู่รอดตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย ทำให้หมอลำได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร หมอลำก็ยังคงอยู่ด้วยการปรับตัว การพัฒนาควบคู่กันไป ในทุกด้าน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของศิลปินพื้นบ้านอีสานที่สามารถสร้างชื่อจนเป็นที่ยอมรับในสังคมได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ เป็นการพัฒนาเพื่อให้เข้ากับ ยุคสมัยและกระแสนิยม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไปว่านอกจากการพัฒนาตามกระแสนิยมแล้วควรมีการพัฒนาในรูปแบบการเป็น ผู้นำกระแส เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ในวงการหมอลำมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.อุรารมย์ จันทมาลา และรองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ ที่ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อผู้วิจัยที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ นายสุมิตรศักดิ์ พลกล้า (พ่อเปีย) นายภักดี พลกล้า (พ่อเอ๊ะ) ผู้บริหารหมอลำ คณะระเบียบวาทะศิลป์ ที่เมตตาให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์. (2552). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการแสดงลำเรื่องต่อกลอนภาคอีสานเพื่อความเหมาะสมกับสภาพทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ*. (วิทยานิพนธ์ ปร.ด.). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). *ศึกษานโยบายหมอลำเอก: ของอดีตกับปัญหาของหมอลำในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.
- ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ. (2542). *พัฒนาการของทางเครื่องหมอลำหมู่วาดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรเทพ วีระพูล. (2535). *การแสดงทางเครื่องหมอลำหมู่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศักดิ์ แสนประดิษฐ์. (2552). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการแสดงลำเรื่องต่อกลอนภาคอีสานเพื่อความเหมาะสมกับสภาพทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ*. (วิทยานิพนธ์ ปร.ด.). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุรพล เนสุสินธุ์. (2550). *พัฒนาการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่นคณะระเบียบวาทศิลป์ จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ ปร.ด.). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Ben Anderson, Frances Marton, George Revill. (2004). *Practice of Music and Sound. Social & Culture Geography*. ๘(5)

Venkatraman, N., & Ramanujam, V. (1987). Measurement of business economic performance: An examination of method convergence. *Journal of Management*, 13(1), 109–122.

บุคลากรกรม

นายภักดี พลกล้า, ตำแหน่งผู้ควบคุมดูแลหมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์, วันที่สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2563, ณ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น